

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Kokonaisuudessaan esitys sisältää tärkeitä tarkennuksia kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten järjestämiseen. Vapaan sivistystyön rooli kotoutumisen kokonaisuudessa sekä kielitaitoa edistävänä toimijana on tällä hetkellä merkittävä, eikä monien toimijoiden yhdessä tuottamaa kotoutumisen kokonaisuutta tule jättää huomiotta.

Luku- ja kirjoitustaidon koulutukseen on hyvä saada yhtenäinen opetussuunnitelma ja tavoitteiden sekä edistymisen selkeä seuranta on tarpeen. Työvoimakoulutuksena järjestettävä luku- ja kirjoitustaidon koulutus varmistaisi opetuksen laatua muun muassa opettajien osaamisvaatimusten kautta. Tällä hetkellä opetuksen laatu, järjestämisen tavat ja tuloksellisuus on valtakunnallisesti hyvin monimuotoista. Luku- ja kirjoitustaidon mahdollisuuksia ei tälläkään hetkellä ole voitu tarjota yhdenvertaisesti kaikilla työllisyysalueilla kaikkien kuntien asiakkaille. Syrjäseuduilla haaste on suurin, joilla pieni tarvitsijoiden määrä vaikuttaa merkittävästi palveluiden järjestämiseen. Kilpailutuksen kautta ja työvoimakoulutuksena järjestettynä saattaisivat mahdollisuudet jopa parantua monipuolistuvien osallistumismahdollisuuksien kautta.

Yhtä aikaa on kuitenkin huomioitava kilpailutuksen kautta hankittavan luku- ja kirjoitustaidonkoulutuksen riskinä rahoituksen haasteet, sekä palveluntarjoajien houkuttelun vaikeus myös syrjäseuduille. Verkko- tai hybridiopetus ei ole kaikille mahdollista, ja erityisesti luku- ja kirjoitustaidon koulutukseen osallistuminen etäyhteydellä voi olla erittäin haastavaa.

Erilaisten, joustavien kotoutumiskoulutukseen osallistumisen muotojen kehittäminen on kannatettavaa. Tässä tulisi ottaa huomioon ja mahdollistaa myös valtakunnallisten palveluiden kehittäminen, erityisesti ei työnhakijoina olevien asiakkaiden osalta.

Lain uudistukset jättävät mahdollisuuden kilpailutuksen yhteydessä pohtia erilaisia toimintamalleja. On tärkeää jättää riittävästi alueellisia kohdentamisen mahdollisuuksia, jotta palveluita voidaan hankkia alueellisten ja paikallisten tarpeiden mukaisesti. Tulospäätösteisuuden soveltaminen ei kaikilla alueilla ole kannattavaa palvelun saatavuuden varmistamiseksi.

Rahoituskanavien selkiyttäminen on kannatettavaa, mutta palveluiden mahdollistumisen kannalta on erittäin keskeistä turvata riittävä rahoitus.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Rahoitusmallin yksikanavaisuus osittain helpottaa palveluiden järjestämistä ja selkeyttää tehtäväjakoja kuntien ja työllisyysalueiden välillä. On kuitenkin nähtävissä, että jo tällä hetkellä rahoitus kotoutumispalveluiden järjestämiseen työllisyysalueilla on riittämätöntä. Siirrettäessä lisävastuuta lukutaidon koulutuksista työllisyysalueille sekä lisättäessä vastuuta kotoutumiskoulutuksen vaikuttavuudesta siirtyy edelleen lisää velvoittavuutta ja hallinnollista työtä, mutta siirtyvä rahoitus ei tätä kata.

Merkityksellistä kotoutumisen edistämisen näkökulmasta olisi, ettei kielikoulutuksen rahoitusosuuksia tosiasiallisesti vähennetä ja työllisyysalueille osoitettavat velvoitteet huomioidaan rahoituksessa. Tasoleikkaukset ja muut leikkaukset laskennalliseen korvaukseen voivat vaarantaa kuntatason maahan muuttaneiden tukipalveluiden olemassaolon ja kehittämisen, joka näkyy myös työllisyysalueiden kotoutumisen edistämisen kokonaisuudessa. Sekä kuntien, että työllisyysalueiden osallisuus kotoutumiseen on tärkeää, eikä kummankaan osalta tulisi palveluiden olemassaoloa vaarantaa. Pienten kuntien näkökulmasta monien kotoutumista tukevien palveluiden tuottaminen on suhteessa kalliimpaa ja tasoleikkaukset heikentävät kuntien resursseihin panostamisen mahdollisuutta. Myös kuntien korvausten leikkaukset vastaanottoon varautumisesta vaarantaa kuntien halukkuutta ja kykyä ottaa vastaan kiintiöpakolaisia.

Säästöt ovat palveluiden järjestämisen osalta varsin näennäisiä, ja useiden säästöjen osalta todennäköistä on kustannusten siirtäminen, ei todelliset säästöt.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Tavoitteellisuuden korostaminen nähdään hyvänä asiana ja asiakkaan vastuu omasta kotoutumisen prosessista on tärkeää. Kokonaisuudessa tulee kuitenkin huomioida tosiasialliset mahdollisuudet suhteessa velvoittavuuteen. Nopea työllistyminen, kielen oppiminen ja yhteiskuntatietous ovat hyviä tavoitteita, mutta asiakkailla tulisi olla myös tosiasiallinen mahdollisuus edistää näitä tavoitteita. On huomioitava, että asiakkailla on hyvin yksilöllisiä palvelutarpeita ja lähtökohdat kielen oppimiseen sekä työllistymiseen poikkeavat toisistaan. Palveluiden olemassaolo vaikuttaa erittäin suoraan kotoutumisen mahdollisuuksiin ja tämä on suoraan yhteydessä riittävään rahoitukseen ja resursseihin.

Työelämälähtöisyys ja kielen merkityksellisyys on kannatettavaa, mutta lainsäädännössäkin tulee huomioida, että kotoutuminen on kokonaisuus ja monialaista yhteistyötä osana kotoutumisen prosessia tarvitaan.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Alkuvaiheen palveluprosessiin esitettyjen muutosten käyttöönotto ei juurikaan säästöjä muodosta eikä nopeuta palveluun pääsyä suhteessa nykytilanteeseen. Usein osaamisen- ja palvelutarpeenarviointi sekä kotoutumissuunnitelman laadinta toteutuu jo nyt yhdellä käynnillä. Toisaalta olisi olennaista huomioida erilaiset asiakastarpeet ja mahdollisuus huomioida palveluprosessin alkuvaiheesta saakka asiakkaan palveluprosessin eteneminen tarveperusteisesti.

Alkuvaiheen kotoutumisen osana tulisi sopia vähintään monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon osallistumisesta ja sen myötä nopeuttaa ohjautumista kotoutumista edistäviin palveluihin. Tämän järjestäminen ei kuitenkaan ole välttämättä mahdollista riittävän nopeasti kuin suurimpien kieliryhmien osalta. Monikielisen yhteiskuntaorientaation osalta kokonaisuuden järjestäminen on valtakunnallisesti hajanaista, eikä sen toteutuminen ole tosiasiallisesti mahdollista riittävän yksilöllisesti moninaisiin palvelutarpeisiin suhteutettuna.

Muut huomiot

Esityksessä kokonaisuudessaan tarkennetaan kotoutujien omaa vastuunottoa, selkeytetään tiettyjen toimien osalta järjestämisvastuuta sekä tähdätään säästötoimiin. Muutokset eivät todellisuudessa vähennä tehtävää työtä, mutta kasvattavat velvoitteita sekä hallinnollisen työn määrää työllisyysalueella. Esityksen muutokset eivät tarjoa säästönäkökulman vuoksi riittäviä resurssointeja näiden palveluiden tuottamiseen. Vähenevien resurssien vuoksi asiakasnäkökulmasta tulisi velvoittavuuden lisäksi huomioida nyt esitettyä paremmin palveluiden todellinen saatavuus.

Lain valmistelussa tulee ottaa huomioon työllisyysalueiden mahdollisuudet reagoida mahdollisiin lisääntyviin velvoitteisiin riittävän siirtymäajan turvin. Uusien kilpailutettavien hankinnat tulee voida huomioida tulevien vuosien vuosibudjetoinnissa, ja lisäksi hankintojen kilpailutusten valmisteluun, kilpailutukseen sekä varsinaiseen toimeenpanoon on varattava riittävä aika.

Yhtäaikaaisesti on lausuttavana useita maahanmuuttoon, kotoutumiseen sekä kotoutujien toimeentuloon liittyviä lakiesityksiä, joiden kokonaisvaikutukset tulee huomioida sekä maahanmuuttajien, että heille järjestettävien palveluiden osalta.

Paavilainen Anne
Porin kaupunki / Satakunnan työllisyysalue